

Covid-19 Pandemisi Sonrası Sosyalleşme Sürecinin Etkileşim Mekânlarından Restoranlara Etkisi

İldem AYTAR SEVER

*Dr. Öğretim Üyesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık Bölümü
ildemmsu@gmail.com*

GİRİŞ

İnsanlar kültürlerini öğrenmek ve hayatta kalmak için sosyal deneyimlere ihtiyaç duyarlar. Sosyalleşme temel olarak yaşam boyu öğrenme sürecinin tamamını temsil eder ve yetişkinlerin yanı sıra çocukların davranışları, inançları ve eylemleri üzerinde merkezi bir etkidir.

Benliğin doğum ile var olmadığını, bunun yerine sosyal deneyimle geliştirildiğini savunan araştırmacılar, sosyal deneyim sembolü olarak sosyalleşme eylemini gösterirken, bunu gerçekleştiren insanların ise, her eylemde anlam bulma eğiliminde olduğunu vurgulamaktadırlar.

Bu çalışma, içinde bulunduğumuz kriz durumuna göre insanların yaşadıkları mekânları doğru yönde dönüştürme koşullarının neler olduğunu bir araştırmadır. Her türlü mekân için yapılabilecek bu araştırma, hayatımızın büyük bir bölümünü kapsayan etkileşim mekânlarından olan restoranlar üzerinden ele alınacaktır. Makale etkileşim mekânlarının iç mekânları oluşturan ana unsurlara dokunmadan donanımsal özellikleri üzerinde yapılabilecek bir takım değişikliklere dikkat çekmektedir. Kurgulanan iç mekân yapılarının kullanıcı için ne kadar önemli olduğu vurgulanırken, kriz sonrası bu mekânların yeniden düzenlenmesinin kullanıcıların sağlıklarının yanı sıra risksiz bir şekilde sosyalleşebilme olanağı sağlaması açısından da son derece önemli olduğu vurgulanmıştır.

Bu çalışma kapsamında Covid-19 pandemisi sonrası normalleşme sürecinde etkileşim alanlarının dönüştürülebilirliği iç mekânsal çerçeve de değerlendirilmekte ve mekânsal gelişme ile normalleşme sürecinde ki dönüştürülebilirlik kavramı arasındaki ilişkinin kurulmasında kullanılacak olası yöntemler incelenmektedir.

Koronavirüs Ve Yayılma Şekli

Coronavirüsler, hayvanlarda veya insanlarda hastalığa neden olabilecek büyük bir virüs ailesidir. İnsanlarda, birkaç koronavirüsün soğuk algınlığından Orta Doğu Solunum Sendromu (MERS) ve Şiddetli Akut Solunum Sendromu (SARS) gibi daha ciddi hastalıklara kadar solunum yolu enfeksiyonlarına neden olduğu bilinmektedir. En son keşfedilen koronavirüs, koronavirüs hastalığına COVID-19 neden olduğu görülmüştür.

Resim:1 <https://americasaves.org/blog/1745-where-to-get-financial-help-during-the-covid-19-crisis>

COVID-19 (KOVİD-19), uzun adıyla Koronavirüs hastalığı 2019; insanları etkileyen, şiddetli akut solunum yolu sendromu koronavirüsü 2'nin (SARS-CoV-2) neden olduğu bulaşıcı bir solunum yolu hastalığı((WHO). 21 Mart 2020) olup ilk olarak 2019 yılında Çin'in Hubei eyaletinin Wuhan şehrinde ortaya çıkmıştır. Sonrasında dünya çapında yayılarak 2019-20 koronavirüs pandemisine yol açmıştır.(1.Hui DS, I Azhar E, Madani TA, Ntoumi F, Kock R, Dar O, ve diğerleri,Şubat 2020, s. 264-66. , 2. (WHO) (Basın açıklaması). 11 March 2020. Erişim tarihi: 12 March 2020.)

Çeşitli hastalarda belirli bir neden olmaksızın gelişen ve tedavi ile aşılara cevap vermeyen bir zatürre görülmesi üzerine SARS-CoV-2 olarak adlandırılan(Fox, Dan ,24 Ocak 2020) yeni bir koronavirüs teşhis edilmiştir.

Kişiden kişiye bulaşabilen virüsün bulaşma oranı(CNBC. 24 26 Ocak 2020) 2020 Ocak ortasında büyüme göstererek(www.cdc.gov (İngilizce),Ocak 2020) ilerleyen zamanlarda Avrupa, Kuzey Amerika ve Asya-Pasifik'te yer alan çeşitli ülkelerde yaşanan virüs vakaları rapor edilmeye başlanmış, 11 Mart 2020'de Dünya Sağlık Örgütü tarafından küresel salgın ilan edilmiştir. 3 Haziran 2020 tarihi itibarıyla Dünya'da 6.514.429 onaylanmış vaka, 3.101.151 iyileşen varken virüs nedeniyle 384.645 hasta hayatını kaybetmiştir(WHO). 22 Şubat 2020).

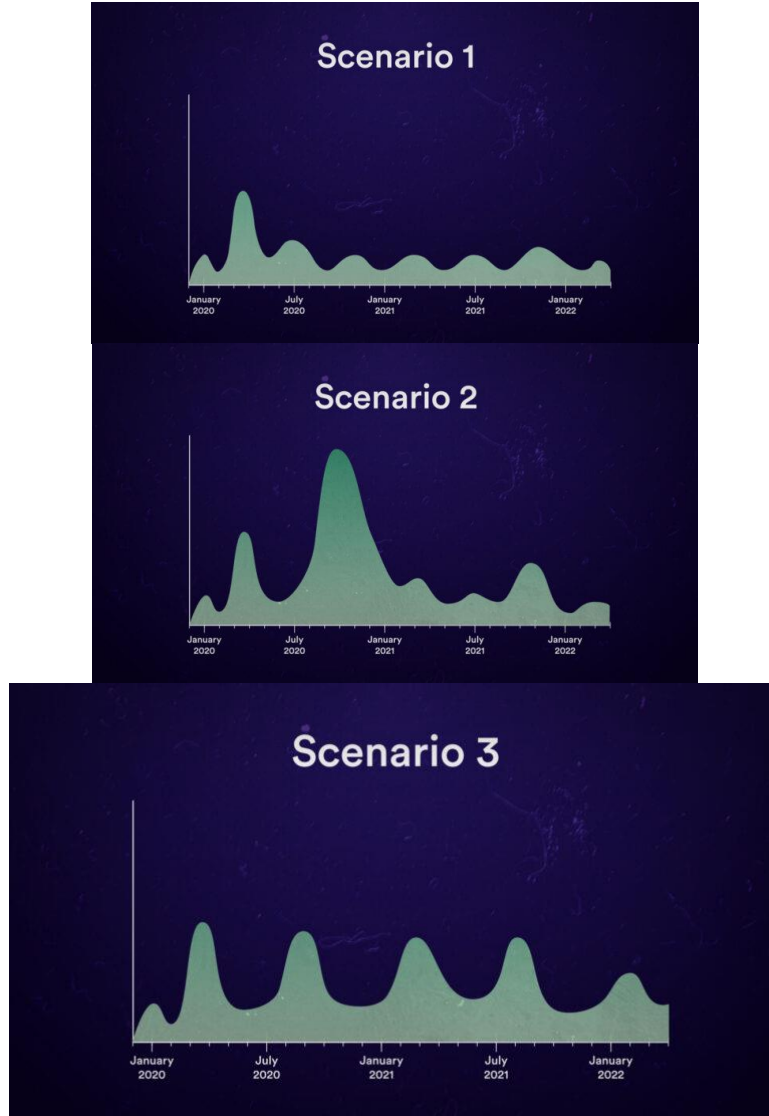
Hastalık öncelikle kişiden kişiye geçmekte ve bir kişi öksürdüğünde, hapşırduğunda veya konuştuğunda atılan küçük damlacıklar yoluyla yayılmaktadır. Bu damlacıklar nispeten ağırdır, çok fazla seyahat etmez ve hızlı bir şekilde yere düşer. İnsanlar bu damlacıklarda virüs bulaşmış bir kişiden nefes alırlarsa COVID-19'u yakalayabilirler. Bu yüzden diğerlerinden en az 1 metre uzakta kalmak önemlidir. Bu damlacıklar, masa, kapı tokmağı ve korkuluk gibi kişinin etrafındaki nesnelere ve yüzeylere inebilir. İnsanlar bu nesnelere veya yüzeylere, ardından gözlerine, burnuna veya ağızına dokunarak enfekte olabilirler. Bu yüzden ilk öğrenilen en önemli bilgilerden bir tanesi ellerin düzenli olarak sabun ve su ile yıkanması veya alkol bazlı el ovma ile temizlemenin önemidir.

Dünya Sağlık Örgütü, COVID-19'un yayılma yolları konusunda devam eden araştırmaları değerlendirmektedir ve güncellenmiş bulguları paylaşmaya devam edecektir.

30 Nisan 2020 tarihinde Minnesota Üniversitesi Enfeksiyon Hastalıkları Araştırma Merkezi,Center for Infectious Disease Research and Policy (CIDRAP) tarafından hazırlanan raporda üç olası senaryo üzerinde durulmuştur (Resim:2).

Birinci senaryoda 2020 ilkbaharındaki COVID-19 salgını birbirini takip eden ufak dalgalar halinde 1-2 yıl sürecek ve 2021 yılında herhangi bir zamanda kaybolacaktır.

İkinci senaryoda 2020 baharındaki COVID-19 salgını 2020 sonbaharı ve kış aylarında büyük bir salgın dalgası takip edecek bunu izleyen ufak dalgalar halinde devam ederek ve 2021veya 2022 yılında herhangi bir zamanda kaybolacaktır. Bu senaryo 1918-1919 yıllarındaki İspanyol Gribi pandemisi ve 1957-1958 yıllarındaki asya gibi salgını ile aynıdır. Üçüncü senaryoda 2020 ilk baharındaki COVID-19 salgını sonrası bu kadar büyük olmayan ancak düzensiz birbirini takip eden dalgalar halinde 1-2 yıl sürecek ve 2021 veya 2022 yılında herhangi bir zamanda kaybolacaktır (COVID-19: The CIDRAP Viewpoint April 30th, 2020).

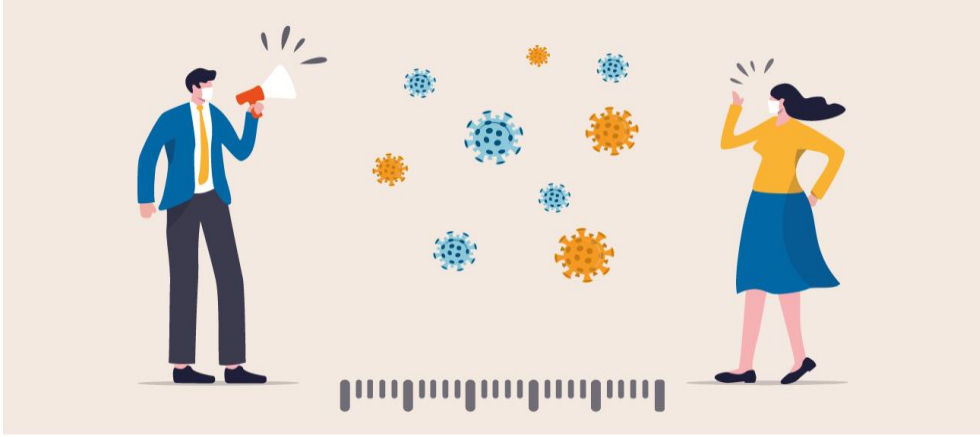
Resim:2 COVID 19 Pandemisi Olası Dalga Senaryoları COVID-19: The CIDRAP Viewpoint
April 30th, 2020

Amerika Birleşik Devletlerin'de yaşayan 2986 erişkin ve İngiltere'de yaşayan 2988 erişkin ile yapılan bir ankette ABD deki katılımcılardan 37.8% (95% CI: 36.1% – 39.6%) sinin İngiltere deki katılımcılardan 29.7% (95% CI: 28.1% – 31.4%) sinin cerrahi maskenin yüksek koruyuculuğu olduğunun belirtmesi, ABD deki katılımcılardan 25.6% (95% CI: 24.1% – 27.2%) sinin İngiltere deki katılımcılardan 29.6% (95% CI: 28.0% – 31.3%) chinese restoranlarda yemek yenmesi konusunda ihtiyatlı davranılması gerektiğini belirtmesi Covid-19 yayılımı konusunda hala ciddi bilgi yanlışlıklarının olduğunu göstermektedir (Geldsetzer, 2020).

Bu senaryolardan anlaşıldığı üzere COVID-19 ile yaşamaya alışmamız gerekmektedir. Ancak yapılan birtakım araştırmalardan anlaşıldığı üzere toplumlarda virüs yayılımı konusunda bilgi ve eğitim açığı olduğu düşünülmektedir. Peki, bu virüs ile nasıl ve ne şekilde mücadele etmeliyiz noktasında ise ilk olarak;

izolasyon

Öz-izolasyon, aile üyeleri de dahil olmak üzere toplumda başkalarına bulaşmaktan kaçınmak için COVID-19 semptomları olan kişiler tarafından alınan önemli bir önlemdir.

Resim:3 <https://americasaves.org/blog/1745-where-to-get-financial-help-during-the-covid-19-crisis>

Kendinden izolasyon, ateş, öksürük veya diğer COVID-19 semptomları yaşayan bir kişinin evde kalması ve işe, okula veya halka açık yerlere gitmemesidir.

İzolasyon gönüllü veya sağlık hizmeti veren kurumunun tavsiyesine dayalı olabilir. Virüs ile mücadele sürecinde uzmanlar tarafından önerilen bir diğer önemli bilgiler ise; el hijyeni ve tuvalet olanakları temizlik açısından daha dikkatli temizlenmesi, iç mekânların iyi havalandırılmış olması, bireyin kendi günlük belirtilerini izlemesi, sağlıklı hissediyor olması durumunda bile 14 gün boyunca kendini izole etmesi, nefes almada zorluk çekiyorsa ise, derhal sağlık uzmanınıza başvurması, mümkünse önce araması gibi.

Virüs ile mücadele

Yüzeylerdeki koronavirüs hakkında bilinmesi gereken belki de en önemli şey, virüsü öldürecek yaygın ev dezenfektanlarıyla kolayca temizlenebilmeleridir. Bu sebepten içinde olduğumuz süreçte hijyen her zaman vazgeçmememiz gereken bir durumdur. Çalışmalar, COVID-19 virüsünün plastik ve paslanmaz çelikte 72 saate kadar, bakırda 4 saatten az ve kartonda 24 saatten daha az yaşayabildiğini göstermiştir. Bunun yanı sıra bireyin el temizliğine özellikle özen göstermesidir. Göz ağız ve buruna dokunmak ise virüsün bulaşmasına zemin hazırlamak anlamına gelmektedir.

Aynı zamanda bu süreçte belirli yönergeler göre yapılmış bir kumaş yüz maskesi kullanımının önemi vurgulanırken, bilim insanları burun ve ağız kısmını örtmek için bir eşarp veya bandana kullanılabileceğini belirtmektedirler.

Filyasyon

Filyasyon, virüsün kaynağını tespit etmek amacıyla virüsün temas halinde olduğu kişilerin taranması yöntemine deniliyor. Saha incelemesi olarak da adlandırılan filyasyon, kamu kuruluşlarına bağlı bulaşıcı hastalıklar ile mücadele rehberinde "Saha incelemesi/filyasyon kaynağın ve etkenin belirlenmesine yönelik çalışma yapılması ve/veya temaslılar dahil koruma ve kontrol önlemlerinin alınmasıdır." şeklinde tarif ediliyor.

Ülkeler virüs salgınıyla mücadelede genellikle iki yöntem kullanıyor. Bunlardan birisi genel tarama, diğeri de filyasyon yani virüsün temas zinciri içinde olanları tespit etmek ve virüs taramasından geçirmek.

Genel taramanın efektif bir yöntem olmadığını belirten uzmanlar, filyasyon uygulaması ile nokta atışı yaparak ilerlemenin daha faydalı olabileceğini belirtiyorlar.

Küme nedir? Filyasyon ve kümenin sosyalleşme ile ilintisi nelerdir?

Türlü etkileşmelerle sürekli olarak bir arada tutulan birden çok sayıda bireyden kurulu toplumsal birim olarak ifade edilir. Sosyolojik açıdan değerlendirdiğimiz küme tanımı bireyleri soyut daireler içine aldığımız şekilde de yorumlanabilir.

Kelime anlamı toplum bilimi olan sosyoloji Latince toplum anlamına gelen Socius ile Yunanca bilgi demek olan Logos sözcüklerinin birleşmesinden oluşmuştur. Sosyoloji sözcüğünü ilk kullanan Fransız sosyoloğu Auguste Comte (1798 - 1857)'dur. Bilim olarak Sosyoloji toplumların meydana gelişini, gelişmesini, toplum içinde farklı kesimlerde görülen sosyal olayları, sosyal kurumları, sosyal ilişkileri, sosyal yapı özelliklerini ve bu yapıda ortaya çıkabilecek değişme eğilimlerini ele alarak inceleyen bir bilim dalıdır.

TOPLUM: Belli bir coğrafya parçası üzerinde yer alan, üyeleri arasında sıkı bir etkileşim ve işbölümü olan bir insan topluluğuna toplum denir. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL OLAY: Toplum içinde meydana gelen, başlama ve bitiş noktaları belirli olan birden fazla kişiyi ilgilendiren bir oluşumu ve değişime sosyal olay denir. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL OLGU: Sosyal olgu genellikle başlangıç ve bitiş zamanı bilinmeyen, nerede başlayıp nerede bitebileceği kesin olarak tesbit edilemeyen bir sosyal oluşum ve değişimi ifade eder. Tek tek meydana gelen sosyal olayların genel bir ifade tarzıdır. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL İLİŞKİ: Sosyal ilişki birbirinden haberdar olan en az iki insan arasında belirli bir süre devam eden, anlamlı ve belirli amaçlar etrafında kurulan sosyal bir bağıdır. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL GRUP: Sosyal grup belli ortak özelliklere sahip, etkileşim ve ilişki içinde bulunan iki veya daha fazla kişinin meydana getirdiği göreceli bir sürekliliği olan bireyler topluluğudur. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL DÜZEN: Sosyal düzen bir toplumdaki üretim güçleri ve üretim ilişkileriyle din, hukuk, eğitim gibi kurumların karşılıklı bağımlılık içinde oluşturdukları uyumlu bir bütündür. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

KALABALIK: Kalabalık ortak fikirlerle hareket eden ve aynı heyecanı taşıyan, teşkilatsız ve sürekli olmayan, kendiliğinden oluşan insan yığıdır. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL DEĞİŞME: Sosyal değişim bir toplumda ekonomik büyüme ile birlikte sosyal, siyasi ve kültürel alanlarda bir ilerlemenin olması demektir. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL BÜTÜNLEŞME: Sosyal bütünleşme bir toplumu oluşturan, topluluk, grup ve kurumları gibi, sosyal yapının çeşitli öğeleri arasındaki birbirini tamamlayabilme durumuna denir. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL ÇÖZÜLME: Sosyal çözülme bir toplumda maddi ve manevi kültür öğelerinin bir araya gelerek bir anlam ifade edecek ve işleyen bir bütün oluşturacak çok biçimde birbirlerini tamamlayamamalarıdır. (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL TABAKALAŞMA: Sosyal tabaka toplumu meydana getiren üyelerin ya da öğelerin bir ya da daha fazla ölçüde göre hiyerarşik sıralanmaları(<https://sosyal-grup.nedir.org>)

SOSYAL HAREKETLİLİK: Sosyal hareketlilik kişilerin, ailelerin ve sosyal grupların toplum içinde sahip oldukları bir statüden diğer bir statüye veya bir tabakadan diğer tabakaya geçmeleridir (<https://sosyal-grup.nedir.org>)

Yukarıda bahsedilen tüm sosyalleşme terimlerinin içerisine yaşanan salgın sebebiyle dolaylı şekilde yeni bir terim olarak mesafe kavramı hayatımıza girmiş bulunmaktadır.

Normalleşme sürecine geçiş

Dünya çapında milyonlarca insan, hükümetlerin çalışanların evden çalışmasını zorunlu kıldığı gibi, ofislerini, restoranları, kafeleri vb. etkileşim alanlarını terk etti. Bu önlemler yeni koronavirüsün yayılmasını kontrol etme girişimiyken, kişilerin evlerinde daha güvenli olduğu ve kalabalık ortamlardan uzak durmak Covid-19'un yayılmasını yavaşlatabildiği düşünülmektedir.

Yaşamımızın en önemli olgusu olan etkileşim alanlarının kapatılması sadece bir önlem değildir aslında. Restoran, kafe, fastfood alanları, çocuklar için oyun parkları, mağazalar, kuaför gibi bir çok farklı etkileşim mekânı virüs ve bakterilerin yayılması için başlıca yerlerdir. Araştırmalar virüs ve bakterilerin bu tür etkileşim mekânlarında oldukça fazla olduğunu ve kolayca yayıldığını göstermektedir.

Virüs hacimsel olarak etkileşim mekanları gibi büyük mekânlardan, kapı kulpları, çekmece kolları, musluk kolları, sürgülü çıkış kapıları ve kahve kapları gibi en küçük alanlara kadar bulunmaktadır. Arizona Üniversitesi Halk Sağlığı Koleji'nde araştırmacı olan Jonathan Sexton, bu tip küçük alanların en yüksek mikrop oranına sahip olduğu göstermiştir. Tüm bu çalışmalar gösteriyor ki küresel olarak karşı karşıya olduğumuz salgın tehdidi beraberinde birçok noktada almamız gereken önlemleri ortaya çıkarmıştır. Bunlar çekirdek bir ailenin kendi mekânı içerisindeki izolasyondan başlayıp, sosyalleşme mekânlardaki toplu hareketlere varıncaya kadar her noktayı kapsamaktadır.

Bireyin yaşamını kaliteli devam ettirebilmesi için kazanmış olduğu alışkanlıklarını da sürdürdürebilmesi oldukça önemlidir. Bu nedenle rahatça alışveriş yapmak, restoranda oturmak, sinema salonlarına, oyun alanlarına gitmek gibi hayatın rutini haline gelen ve farkında olmadan alışkanlık haline gelen bu eylemleri sağlıklı bir biçimde devam etmek hem sosyolojik hem psikolojik hem de fizyolojik acidan göz ardı edilemez. Öyle ki bu eylemleri gerçekleştirirken kullanılan asansör, yürüyen merdiven, yürüyen yollar dan daha önce de söz edilen kapı kulplarına kadar hayatımızda artık vazgeçemeyeceğimiz mekân donatılarının her birini kapsamaktadır.

Yaşamımızın en önemli olgusu olan sosyalleşmeyi, yine yaşamımızın vaz geçilmez yerleri olan bu etkileşim mekânlarında gerçekleştirdiğimiz bir gerçektir. Hayatımızın merkezi haline gelen en önemli sosyalleşme alanlarından biri olan etkileşim mekânlarının önemi bu açıdan bakıldığında oldukça önemlidir. Bu mekânların yaşamımızda ki yeri göz önüne alındığında covid-19 salgını sonrası normalleşme sürecinde alınacak önlemlerin hayati değer taşıdığı anlaşılmaktadır.

Dolayısıyla bu kalıplaşmış davranışlarımızı, yaşadığımız tehditler karşısında kısıtlanmak insan için en büyük güven kayıplarındandır. Normalleşme sürecinde kayıp ettiğimiz değerleri tekrar yerine koymak noktasında, etkileşim mekânlarından biri olan restoranlar üzerinden ele alınacak olursa farklı deneysel alışkanlıklar ortaya çıkması kaçınılmazdır. Bu bağlamda yapılan bu çalışma da bir takım araştırmalar da göz önünde bulundurularak bazı alınabilecek önlemlerin üzerinde durulmuştur.

Hem Dünya Sağlık Örgütü (WHO) hem de İş Sağlığı ve Güvenliği İdaresi (OSHA) , virüsün yayılmasını önleme ipuçları ve işçilerin maruz kalma riskini azaltmak için adımlar içeren COVID-19 için bir çalışma yeri hazırlamak için rehberlik yayınladı. Ve CDC kısa süre önce yerel iletme sahip topluluklar için azaltma stratejilerini uygulamak için bir strateji yayınladı. Bu doğrultuda etkileşim mekânları gibi sosyalleşme alanları iç mekânsal olarak, normalleşme sürecinde birçok önlemi kendi içinde almalı. Dolayısıyla bu çalışma kapsamında üzerinde durulan restoran mekânları için bir takım önerilerde bulunulabilir.

Örneğin, etkileşim mekânlarından biri olan restoranlar için bu normalleşme sürecinde alınabilecek bir takım önlemlere karşı Hospitality Spain, en önemli eylemleri özetleyen bir dizi infographics başlattı. Bunlar;

- *Kuruluşun çalışanları ve kullanıcıları için dezenfektan jel dağıtıcılarının takılması,
- *Dezenfeksiyon işlemi, 80 santigrat derece üzerinde çanak çömlek ve çatal bıçak sıcaklıkları,
- *Örtülerin, peçeteleri ve iş kıyafetlerini 60 santigrat derecenin üzerindeki sıcaklıklarda yıkanması
- *70 santigrat derecenin üzerindeki sıcaklıklarda pişmiş yiyecekler (koronavirüs gıda kaynaklı bir hastalık değildir, ancak çapraz kontaminasyon olabilir)
- *Soğuk zincirin korunması ve yiyeceklerin her zaman fiziksel olarak korunmuş kaplarla korunması
- *Mesafenin korunması, fiziksel teması en aza indirilmesi ve ellerin sık sık sabun ve suyla yıkanması
- *Sık kullanılması muhtemel alanların düzenli olarak temiz tutulması

*Tüm personelin hijyen protokolünü, kullanılan kimyasalları ve hangi sıklıkta kullanılmaları gerektiğini ayrıntılı olarak bilmesi

*El yıkama işlemi 20 saniye en az sürmeli ve antibakteriyel sabun ve sıcak su ile yapılması

*Kişisel hijyen gereksinimlerini, çalışma alanının dışında gerçekleştirenleri sağlama sağlamalıdır.

*Çalışanlar, ellerini en son yıkadığından bu yana uzun zaman geçtiyse, mukozaya dokunmaktan kaçınmaları

*N95 maskeleri, N99 ve P95, yüksek müşteri akışı olduğu yüksek riskli alanlarda kullanımının doğru olabileceği gibi.

Bu gibi kriterler göz önünde bulundurulduğunda birey için vazgeçilmez hale gelen bu etkileşim mekânlarının devamlılığını sağlamak adına hem donanımsal yapılarda hem de iç mekân restoran yapılarında bir takım düzenlemeler yapılabilir.

Restorantlarda virüse karşı alınan önlemler doğrultusunda yeni mobilya kurgusu ve diğer önlemler

CDC'ye göre , “Coronavirüslerin genellikle solunum damlacıkları yoluyla kişiden kişiye yayıldığı düşünülmektedir. Şu anda, gıda ile ilişkili COVID-19 bulaşmasını destekleyecek hiçbir kanıt yoktur. ”

North Carolina State University, koronavirüs sırasında tesis dışı yiyecek servisi ile ilgili bilgilendirici bir SSS oluşturdu. Şu anda, COVID-19'un gıda veya gıda ambalajı ile bulaşabileceğine dair bir kanıt yoktur. SSS, Hastalık Kontrol ve Önleme Merkezleri, Gıda ve İlaç İdaresi ve ABD Tarım Bakanlığı'ndan alınan bilgilere dayanmaktadır.

Sinema, Tiyatro, Spor Salonları, Marketler gibi hiç kuşkusuz yeme-içme mekânları da sosyalleşilen mekânlar üzerinde büyük paya sahiptir. Hatta mekânda geçirilen vakit ve içerideki aksiyon açısından restoran ve barlar diğer mekânlara göre farkları bulunmaktadır. Kişilerin yeme-içme esnasında tercihen ses, ışık, iklimlendirme gibi donanımlara sahip bu mekânlarda keyif ve güvenle vakit geçirmelerine dikkat edilmektedir. Bu donanımlar aynı zamanda işletmenin farklılığını ortaya koymaktadır.

Mimari açıdan değerlendirildiğinde satış ve pazarlamada etkin paya sahip bu donanımlar, kriz senaryolarına göre şekilde değiştirmelidir. Fakat değişim ister istemez konfor odaklı bu mekânlarda sıkıntılı bir süreç yönetimini de beraberinde getirmektedir. İnsanlığın doğasında yer alan ve geçmişten günümüze evrilmesiyle önemli değişiklikler geçiren yeme içme davranışı sadece açlık ihtiyacımızı gidermekten çıkmıştır. Mekânın kimliğinden, mobilya düzenine, ışığın rengine kadar atmosferini etkileyen tüm unsurları ile yaşam şekline dönüşmüştür. Tüm bu alışılmışlık, olası kriz durumu ile yaşanan senaryonun adeta kaos durumuna gitmesine sebep olmuştur.

İnsanların alışkanlıklarından vazgeçmesi ve yeni düzene kabullenmesi konusunda bilimsel açıdan uzun yıllardır çalışmalar yapılmaktadır. Bu durum yaşanan Covid salgını ile özgürlük alanında yaşanan kısıtlamalara verilen tepkiler ile de kanıtlanmaktadır. Tabi ki sürecin normalleşmeye başlaması ile bazı esnek durumlar oluşsa da eskisi gibi olunmayacağı ifadeleri ayrı bir tedirginlik yaratmaktadır.

Tam anlamıyla Covid salgını öncesine dönüşün olamaması beraberinde tüm sektörleri kalıcı değişikliklere götürmüştür. Hiç kuşkusuz restoranlar gibi multidisipliner yaklaşımlar ile restore edilen mekânlar bu kriz ile donanımlarını revize etme ihtiyacını ortaya çıkarmışlardır. Başlıca mobilyalardan iklimlendirmelere, ışık planlamalarından mutfak ekipmanlarına ve hatta mağaza için çalışan personellerin kıyafetlerine kadar neredeyse yeni bir kimlik ile baştan başlama noktasına gitmişlerdir. Burada esas olan yeni oluşan bu senaryonun müşteriye doğru şekilde aktarılmasıdır. Çünkü doğru şekilde tasarlanmış mekânın yıldızı/oyuncusu müşterisidir.

Bu bağlamda virüs bulaşmasını engelleyebilmek için restoranlarda robotların kullanılabilmesi bir öneri olarak sunulabilir. COVID-19 salgını sırasında bazı restoranlar,

kullandıkları malzemeleri depolardan kamyonlara aktarmak için robotları da benimsemiş ve müşterilerine virüs bulaşma potansiyellini en aza indirmeye çalışmışlardır (Demaitre, 2020). Gıda hazırlama güvenliği ile ilgili endişeler de salgın sırasında robotların güvenilirliğini arttırmıştır (Meisenzahl, 2020). Çin'de Hema Restoran'ta Alibaba tarafından geliştirilen robotlar sadece müşteriler için kızarmış pilav pişirmekle kalmıyor, aynı zamanda hazırlanan yiyecekleri müşterilere sunmaktadır. (Bhardwaj, 2018).

Aynı şekilde tüm disiplinleri içinde barındıran yeni mobilya tasarımları gündeme gelmiştir. Yola çıkış açısında en önemlisi korunma içgüdüsüne sahip canlılarımızdan kaplumbağa, oluşabilecek her türlü riske karşı kendini kabuğuna çekerek doğal bir bariyer ile risklerden uzaklaşmaya çalışmaktadır.

Korunma, içgüdüsel olarak canlılarda fizyolojik açıdan kendini kapaması genellikle gerçekleşmektedir. Bu hareketi ellerimiz ile kafamızı dizimize doğru çekmemiz ile tarifleyebiliriz. Deprem, dolu, şiddetli yağış, şiddetli rüzgar, yıldırım, çığ, fırtına, fiziksel şiddet gibi karşılaşılabileceğimiz birçok tehdiye karşı vücudumuz bahsedilen kapanma hareketini göstermektedir. Sırtımızla oluşturduğumuz bu doğal kalkan formunu evrimleşmek ile birlikte barınmak için oluşturduğumuz yapılardan, mobilyalara kadar birçok noktada izlerini görmekteyiz.

20. Yüzyıl teknolojik alandaki gelişmeler ile insanların hayatlarını kolaylaştırmak adına birçok icadın ortaya çıktığı bir zaman dilimi olmuştur. Günümüzde de devam eden bu gelişmeler beraberinde bu teknolojik aletlerinde aynı insanlarda olduğu gibi dış koşullardaki tehditlere karşı korunması gerektiğini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda gök bilimi konusunda önemli bir cihaz olan teleskobun korunması prensiplerinin tıpkı insanlar ve kaplumbağalardaki gibi kabuk şeklinde açılıp kapaması özelliği net bir örnektir.

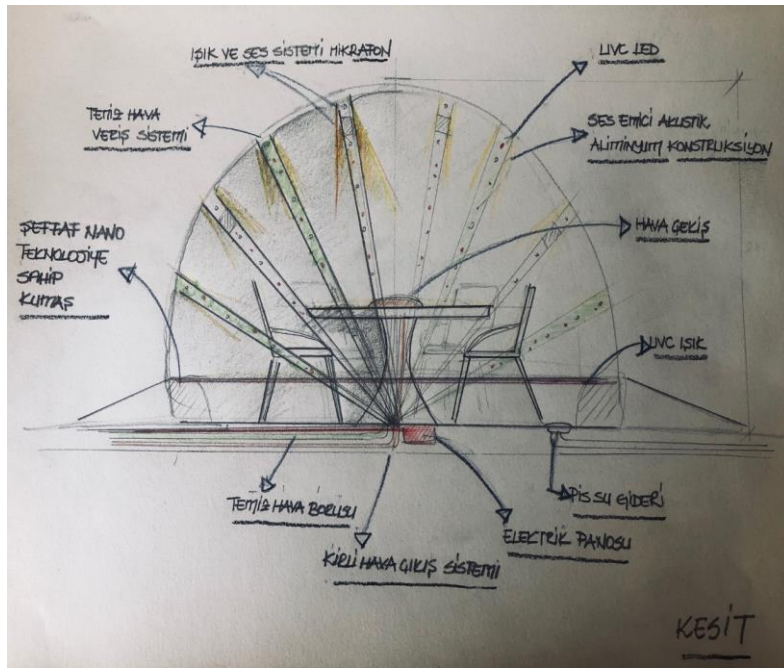
Bu kubbenin amacı, ekipmanları güneş ışığından, nemden, yağmurdan, kardan, tozdan ve rüzgardan korumaktır. Kapaklı yapısı ve yuvarlak hatları sayesinde minimum rüzgar direncini sağlayan ve yağmur, kar ve buzun akmasını sağlayarak dış yüzeyde büyük miktarlarda birikintilerin oluşmasını önlemektedir. Bu yaklaşımlar kişi izolasyonunda da benzer tehditleri ortadan kaldırmak için tasarımda yuvarlak formun avantajları ortaya çıkarmaktadır.

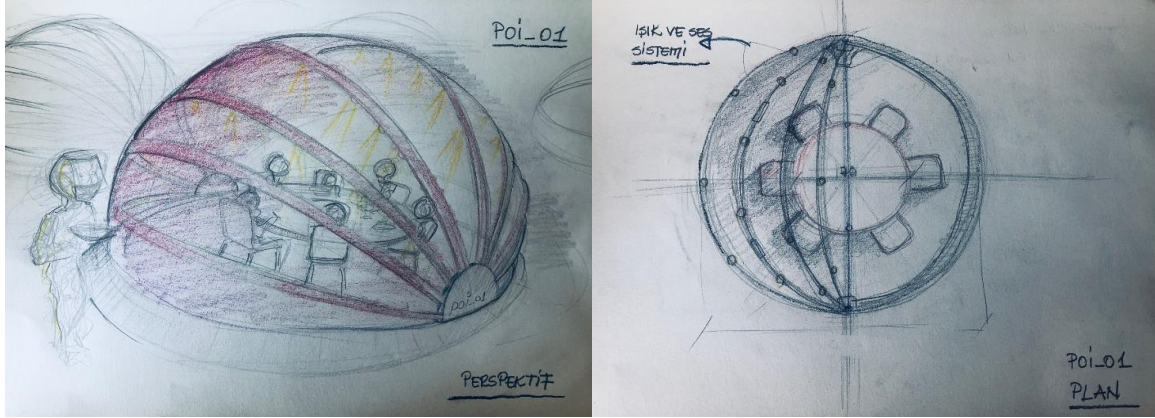
Resim:4:http://www.vikdhillon.staff.shef.ac.uk/teaching/phy217/telescopes/phy217_tel_domedes.html

Teleskobun çalışma prensibinden faydalanılarak ortaya çıkarılan tasarım fikri POI_01. 6 kişilik yemek masasını içinde barındırıp temizlik ve hizmet noktasında asgari müdahale hesaplanmış bir avan proje örneği dir. Nano teknolojiye ve kolay temizleme özelliğine sahip şeffaf dış kabuğu görselliği mümkün olduğunca kırmadan iç mekanın toplam olarak algılanması hesaplanmıştır. Konstrüksiyonu oluşturan alüminyum malzemelerin üzerine ışık, ses, mikrofon gibi donanımlar eklenmiştir. Bu sayede dış alandan izole fakat içeride dış alan ile haberleşebilen üniteler sayesinde sipariş gibi iletişimin zorunluğu olduğu noktalarda erişim sağlanmıştır.

Resim:5 POI_01.Yaşam Modülü

Modülün içinde bulunan UVC özellikli ışıklar sayesinde müşteriler mekana geldiklerinde tamamen dezenfekte edilmiş tefriş elemanları ile karşılaşmaktadır. Aynı zamanda içeride geçirilen süre zarfında iç alana alüminyum Profiller üzerindeki valf'ler sayesinde içeriye özellikle üstten olmak şartıyla birçok açıdan temiz hava verilmiş, bununla beraber masa ortası ve zeminde yer alan hava emiş kanalları sayesinde içeride kullanılmış hava dışarıya aktarılarak ferahlık sağlamak amaçlanmıştır.

Resim:6-7 POI_01.Yaşam Modülü

Nesnelerin interneti(IOT) teknolojisi ile modülün içerisi birçok sensör ile donatılmıştır. Bunlar içerideki hava kalitesi ölçen cihazlar, ışık/ses miktarını ölçen cihazlar, sesli konuşma sistemi, masadaki tabakların ağırlığını ölçen varlık sensörleridir. Bu donanımlar sayesinde siparişler masada bulunan akıllı tablet ile verilebilecek sesli dialog ile ihtiyaçlar belirtilebilecek, içecek benzeri servislerde varlık sensörü sayesinde garson masadaki ihtiyaçları sisteminde rahatlıkla görebilecek ve bunu mutfağa aynı sistem ile iletebilecektir. Müşterri yemek öncesi ve sonrası el temizliğini modül içinde bulunan dezenfektan standından karşılamaktadır. Bu sayede lavaboya ile oluşan sirkülasyon minimize edilmiştir. Tüm bunlara ek olarak yapısı gereği iki kanattan hareket ile aşağıda toplanan Nanoteknoloji kumaşa sahip şeffaf yaşam modülü toplandığı noktadaki UVC ışık ile aynı zamanda toplandığı yerdede dış ve iç alanı dezenfekte edilmektedir.

Sonuç

Ulusal veya global anlamda oluşabilecek her kriz devamında çözüm planını ortaya çıkartma ihtiyacı doğurur. Bu plan sayesinde oluşan kriz yavaşça ortadan kaybolmaya başlar. İnsanlar üzerinde ciddi sorunlar oluşturan Covid-19 virüsü tamamen temasa dayalı bir risk pozisyonu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda virüsün ilerleme hızını kesmenin tek yöntemi teması ortadan kaldırmak ile olmaktadır. Özellikle kapalı alanlarda ve yakın temas sayesinde 1x16 oranında oluşan yayılma grafiği ile ciddi riski barındıran bu virüsü insanları yönlendirerek azaltmak amaçlandırılmıştır.

Toplumlara yön veren, insanlığın sağlıklı gelişimini etkili olan sosyalleşme ritüellerinde mekânın kurgusunda ciddi bir rol üstlenmektedir. Aynı zamanda mekânda gerçekleşen etkinliğinde sosyalleşme rol verdiği gözlemlenmektedir. Örneğin sık oturma düzenini ile vakit geçirilen bir yeme-içme mekânında ortamdaki ısı ve ses açısından sosyalleşmeye yön verecek durumlar söz konusudur. Aynı durumu geniş bir mekânda seyrek otuma ile oluşturulduğunda mekânda sosyalleşen misafirlerin bir önceki mekâna göre aynı atmosfere sahip olamayacağını gözlemleyebiliriz.

Covid-19 Pandemi sonrası yaşamsal faaliyetlerin güvenli ve sağlıklı bir şekilde devam edebilmesi oldukça önemlidir. Bu bağlamda yaşamımızın önemli bir olgusu olan sosyalleşme eylemini geçirdiğimiz restoran mekanlarının normalleşme sürecinde iç mekansal olarak alınabileceği bir takım önlemlerin üzerinde durulmuştur. Bu önlemlerde göz önünde bulundurularak mimari açıdan bir avan proje önerisinde bulunulmuştur. Bu

proje ile normalleşme sürecinde alınacak önlemler ve yapılacak yeni tasarımlara ışık tutması ön görülmüştür.

Tüm bu çıkarımlar gösteriyor ki; etkileşim mekânları kentli insanın gündelik yaşamına, kentlerin toplumsal ve kültürel yapılarına önemli etkileri olduğu göz önünde bulundurulduğunda etkileşim mekânlarının virüs sonrası normalleşme sürecinde yeni düzene uyum sağlaması bahsedilen kriterler göz önünde bulundurulduğunda sağlıklı bir yaşamın devam edebilmesi için oldukça önemlidir.

Kaynakça

- Demaitre, E. (2020, March 18). COVID-19 pandemic prompts more robot usage worldwide. <https://www.therobotreport.com/covid-19-pandemic-prompts-more-robot-usage-worldwide/>
- Bhardwaj, P. (2018, July 02). Robots are replacing waiters and delivering fresh seafood right to people's tables at Alibaba's high-tech restaurant in Shanghai. <https://www.businessinsider.com/alibaba-shanghai-restaurant-robot-waiters-photos-2018-7>
- "China virus death toll rises to 41, more than 1,300 infected worldwide". CNBC. 24 Ocak 2020. 26 Ocak 2020, Erişim tarihi: 26 Ocak 2020.
- "Confirmed 2019-nCoV Cases Globally | CDC". www.cdc.gov (İngilizce). 30 Ocak 2020. 20 Şubat 2020, Erişim tarihi: 31 Ocak 2020.
- "Coronavirus Update (Live) - Worldometer". www.worldometers.info.
- Fox, Dan (24 Ocak 2020). "What you need to know about the Wuhan coronavirus". Nature. doi:10.1038/d41586-020-00209-y. ISSN 0028-0836.
- Geldsetzer P. Using rapid online surveys to assess perceptions during infectious disease outbreaks: a cross-sectional survey on Covid-19 among the general public in the United States and United Kingdom Submitted to: Journal of Medical Internet Research on: March 18, 2020
- Hui DS, I Azhar E, Madani TA, Ntoumi F, Kock R, Dar O, ve diğerleri. (Şubat 2020). "The continuing 2019-nCoV epidemic threat of novel coronaviruses to global health – The latest 2019 novel coronavirus outbreak in Wuhan, China". Int J Infect Dis. Cilt 91, s. 264–66. doi:10.1016/j.ijid.2020.01.009
- Meisenzahl, M. (2020, April 02). How China, the US, and Europe are using robots to replace and help humans fight coronavirus by delivering groceries, sanitizing hospitals, and monitoring patients.
- "Naming the coronavirus disease (COVID-19) and the virus that causes it". World Health Organization (WHO). 21 Mart 2020, Erişim tarihi: 28 Şubat 2020.
- Shih, Gerry; Lynch, David J.; Denyer, Simon. "Fifth coronavirus case confirmed in U.S., 1,000 more cases expected in China". The Washington Post. 27 Ocak 2020. Erişim tarihi: 27 Ocak 2020.
- "WHO Director-General's opening remarks at the media briefing on COVID-19". World Health Organization (WHO) (Basın açıklaması). 11 March 2020. Erişim tarihi: 12 March 2020.
- <https://www.bbc.com/worklife/article/20200324-covid-19-the-ways-viruses-can-spread-in-offices>
- <https://restaurant.org/Covid19#food-safety>
- <https://www.who.int/news-room/q-a-detail/q-a-coronaviruses>
- <https://www.diegocoquillat.com/en/coronavirus-y-restaurantes-medidas-preventivas-y-perspectivas-economicas-de-la-crisis-del-covid-19/>
- http://www.vikdhillon.staff.shef.ac.uk/teaching/phy217/telescopes/phy217_tel_domedes.html
- <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7164912/>
- <https://sosyal-grup.nedir.org>
- <https://americasaves.org/blog/1745-where-to-get-financial-help-during-the-covid-19-crisis>